

Identitatea satului tradițional în contextul politicilor sociale ale statului român din perioada interbelică

Adrian CRUPA

Tema Simpozionului din acest an, ca și cele ale edițiilor anterioare, ridică problema păstrării identității culturale naționale în contextul mai larg al integrării europene. Pare să fie un subiect specific României ultimilor ani, dar situațiile similare au reprezentat, de fapt, o constantă a ceea ce numim „istoria modernă a României”. În consecință, considerăm oportună studiarea felului în care precursorii noștri au înțeles să soluționeze provocările procesului de integrare, precum și crizele determinate de acesta.

Sfârșitul primei conflagrații mondiale și desăvârșirea unității naționale au constituit, pentru statul român, premisele unor profunde transformări sociale, culturale și de mentalitate. Mare parte dintre reprezentanții generațiilor mature, dar și din rândurile tinerei generații, erau conștienți că un capitol al istoriei poporului român (unirea teritorială) tocmai se încheiase, lor revenindu-le o altă misiune decât înaintașilor, anume aceea a manifestării depline a identității românești în plan cultural. În *Memoriile* sale, Mircea Eliade mărturisea: „...destinul nostru era exclusiv *cultural*. Aveam de răspuns la o singură întrebare: suntem capabili sau nu de o cultură majoră, sau suntem condamnați să producem, ca până în 1916, o cultură de tip provincial, traversată meteoric de genii solitare ca Eminescu, Hasdeu, Iorga? Apariția unui Vasile Pârvan, unui Lucian Blaga, Ion Barbu, Nae Ionescu și a altora îmi confirmase încrederea în posibilitățile creatoare ale neamului românesc. Dar la întrebarea pusă generației noastre trebuia să răspundem repede [...] trebuia să răspundem «cât mai era timp»”¹. „Răspunsul” așteptat va fi rostit însă pe mai multe voci: unele insistând pe creațiile culturale de elită (cum este cazul lui Eliade, Cioran, Ionesco ș.a.), altele pe manifestările politice (curențele și mișcările naționaliste, specifice, de altfel, întregii Europe de la acel moment) iar altele (aparținând, în special, reprezentanților Școlii sociologice de la București) pe eforturile de cunoaștere a culturii tradiționale și de reformare a mediului social care dăduse naștere respectivei culturi – satul românesc tradițional.

Dintre toate, „vocea” Școlii lui D. Gusti se singularizează prin felul în care, nu doar concepe identitatea națională românească, ci caută să intervină activ în societatea contemporană, urmărind să determine din interior conștientizarea identității și, astfel, a locului națiunii române în context global. În acest sens, profesorul Gusti nota în 1934: „o dată întregirea efectuată, idealul politic și național se socotește înfăptuit; urmează să se asigure României o dezvoltare culturală originală, care să o ridice alături de celelalte țări europene și să-i justifice într-un anumit sens existența. [...] Problema însă nu se rezolvă cu atât, am putea spune că ea abia acum începe. O cultură nu se poate improviza; noi am arătat pe larg atât la Institutul Social Român cât și în activitatea

¹ Mircea Eliade, *Memorii (1907-1960)*, ediția a II-a revăzută și indice de Mircea Handoca, București, Editura Humanitas, 1997, p. 344.

noastră ministerială, nevoia unei *politici a culturii și treptata transformare a statului politic într-unul cultural*².

În dermsul său, D. Gusti și discipolii săi au invocat câteva exemple de acțiuni similare în plan internațional, receptate critic ca modele – perfectibile – de urmat. Este vorba, mai întâi, de curentul reformist cultural-religios inițiat de învățatul danez Nikolai Grundtvig³, ale cărui „școli țărănești” sunt deseori amintite⁴ ca dezirabile și în ceea ce privește pe țărani români. De asemenea, la loc de frunte este citată și soluția „sociologiei rurale aplicate” folosită în prima jumătate a secolului trecut, în domeniul administrației agriculturii și a problemelor sociale rurale, de către statul american: „Lecția pe care o oferă însă Statele Unite ale Americii, Europei și, mai ales, statelor agrare europene, constă în *strânsa colaborare între știința sociologiei cu practica politicii de stat*. Pilda cea mai elocventă au dat-o înșiși președinții de republică T. Roosevelt, W. Wilson și H. Hoover prin impulsul și inițiativele luate pentru organizarea cercetărilor de sociologie rurală; oamenii de stat americani au transformat Ministerul de Agricultură în sociologie aplicată, *utilizând și înfăptuind în practică rezultatele studiilor științifice printr-o secție specială a acestui departament, numită «Division of Farm Population and Rural Life»*. Această sociologie rurală aplicată se aduce la cunoștința publicului, de guvern, în buletine (peste 70!), reviste și manifeste «ca politică agrară oficială» și este, în același timp, popularizată de o armată întreagă de preoți, învățători și funcționari comunali și răspândită astfel, prin ei, ca și prin stațiunile agrare de experimentare, până în cele mai îndepărtate comune și ferme”⁵. Direcția urmată de programul de reforme al Școlii Sociologice de la București va prezenta apropieri sensibile față de modelul american, cu mențiunea că, în cazul școlii românești, accentul nu a căzut atât pe determinările și evaluările statistice ale diverselor aspecte particulare, cât pe receptarea și studierea în ansamblu a tuturor aspectelor realității sociale a satului.

Nu au fost ignorate nici modelele autohtone de acțiune socială, precum cel al lui Spiru Haret, caracterizat, în primul rând, printr-un efort educativ susținut de „răspândire a cunoștințelor folositoare pe calea *tipăriturilor și a conferințelor populare*, potrivit unui plan elaborat central”⁶, pus în practică prin intermediul intelectualilor de la țară. Acțiunea informativ-educativă, astfel „instituționalizată”, fusese dublată și de o sensibilitate și o grijă deosebită a omului Spiru Haret, care, dincolo de viața politică și ministerială, purta o consistentă corespondență cu diferiți locuitori ai satelor în scopul îmbărbătării și sfătuirii lor. Însă o asemenea pildă, dominată de un sincer entuziasm, dar și, câteodată, de un amatorism cras, se cerea depășită în sensul profesionalizării activismului social pe baza *cunoașterii realității sociale a satului românesc*. Tocmai de

² D. Gusti, *Sociologia monografică, știință a realității sociale* în D. Gusti, T. Herseni, H. H. Stahl, *Monografia. Teorie și metodă*, București, Editura Paideia, 1999, p. 62.

³ Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783-1872), episcop și poet, autor de imnuri religioase care circulă în toate țările nordice, întemeietorul unei mișcări de revitalizare a vieții religioase și culturale daneze și, concomitent, unul dintre inițiatorii primelor studii de literatură scandinavă.

⁴ Henri H. Stahl amintește o conferință „despre Grundtvig și școlile țărănești din Danemarca” (Henri H. Stahl, *Amintiri din vechea școală a „monografiilor sociologice”*, București, Editura Minerva, 1981, p.23) pe care D. Gusti a susținut-o în 1926 la Brăila; dar ideea „școlilor țărănești” este cuprinsă inclusiv în proiectul de reformă a învățământului inițiat în 1933 de cabinetul ministerului condus, pe atunci, de către profesor.

⁵ D. Gusti, *op. cit.*, p. 40.

⁶ *Idem*, p. 27.

aceea, atenția s-a îndreptat firesc spre cercetarea satului românesc tradițional ca fapt social complex și ca principală sursă a identității naționale, scopul urmărit fiind elaborarea unei – în termeni gustieni – „știință a națiunii”⁷, bază pentru o ulterioară etică și politică a națiunii.

Apropierea de satul tradițional s-a dovedit însă a nu fi una facilă, „căci – observa Anton Golopenția – satul e puțin cunoscut în România. Deși locuitorii orașelor noastre se trag mai toți de la țară și cu toate că mulți își au acolo bunicii sau chiar părinții. Pricina stă întrucâtva tocmai în faptul că lumea e încă prea aproape de el. Cei cuceriți de civilizație, copleșiți de mulțimea ușurințelor pe care ea le oferă, vor să uite cât mai de-a întregul legăturile lor cu viața pe care o văd numai de o frustă primitivitate, a satului. Ei deplâng starea lui înapoiată: lipsa de igienă, analfabetismul și toate celelalte scăderi asemănătoare. Cei intrați în legătură cu cultura țărilor apusene, cărturarii mânători de gânduri încolțite în oameni trăiți în împrejurări ajunse de veacuri orășenești, dimpotrivă, vor să fie cât mai aproape de sat, însă de cel idilic și neprihănit visat de pilduitorii lor citadin-osteniți. Întristați de «trivializarea» treptată a vieții rurale, ei cer neîncetat transformarea satelor într-un fel de parcuri americane ale omenirii simple și fericite, în care intelectualul în vacanță se poate reculege evlavios”⁸. Pe de o parte, galeria de posibili cercetători, ilustrată ironic de Golopenția în fragmentul citat, necesita o profundă și strictă educație sociologică spre a putea mai întâi să înțeleagă, iar de-abia mai apoi să se apropie de satul cercetat ca activiști sociali avizați. Iată de ce, într-o primă fază, atenția Institutului Social Român s-a îndreptat către organizarea și pregătirea specialiștilor necesari în cadrul Seminarului de Sociologie al Facultății de Litere și Filosofie al Universității din București⁹, între 1924 și 1925 studenții pregătindu-și aparatul teoretic și studiind documentația deja existentă despre terenul ce urma a fi cercetat. Începând cu vara anului 1925, demersul Institutului Social Român trece de la stadiul pur teoretic, la acela al practicii sociale, prin inițierea campaniilor „monografiilor sociologice”¹⁰, cu rostul dublu de a forma, nu doar sociologi „teoreticieni”, ci și „practicieni”, precum și de a lua cunoștință cu satul românesc real contemporan, iar nu cu cel închipuit în manieră sămănătoristă. După formarea unui nucleu de specialiști capabili să formeze și să coordoneze la rândul-le alții, din 1934 se trece la extinderea campaniilor monografice la scară mult mai mare și cu alte scopuri decât cele ale primelor.

Se urmărea, de astă dată, nu doar cunoașterea deplină a satului, notarea, descrierea și conservarea structurilor sale tradiționale și inventarierea problemelor sociale existente, ci se dorea ca, în virtutea cunoașterii realităților sociale profunde, să se purceadă și la încercarea de rezolvare firească a crizelor ce defineau satul aflat în plin proces de modernizare pe toate planurile. Se poate, astfel, vorbi despre perioada cuprinsă între 1934 și 1938 ca despre una a „acțiunii sociale”. Dacă până atunci statul

⁷ Cf. articolul omonim din ****Enciclopedia României*, vol. I, București, 1938, p. 17-30.

⁸ Anton Golopenția, *Un sat basarabean* în Anton Golopenția, D. C. Georgescu, *60 sate românești cercetate de echipele studențești în vara 1938*, vol. II, ediția a II-a, București, Editura Paideia, 1999, p. III.

⁹ Despre organizarea și programele Seminarului de Sociologie, cf. Mircea Vulcănescu, *Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, București, Editura Eminescu, 1998, capitolul X *Seminarul*.

¹⁰ Campaniile „monografiilor sociologice” se vor succeda în următoarea ordine: 1925-Goicea Mare, Dolj; 1926-Rușețu, Brăila; 1927-Nerej, Vrancea; 1928-Fundu-Moldovei; 1929-Drăguș, Țara Oltului; 1930-Runcu, Argeș; 1931-Cornova, Basarabia; 1932-1933-Drăguș, Făgăraș.

român nu fusese implicat direct în demersul reformist al Școlii de la București, de data aceasta – datorită totuși personalității și influenței lui Gusti – acțiunile monografice intră sub tutela oficială, prin intermediul Fundațiilor Culturale Regale, echipele monografice numindu-se de acum încolo „echipele regale studentești”. Din păcate, inițiativa nu a aparținut statului, puterii sale politice, ci a fost rezultatul diverselor acțiuni întreprinse de Dimitrie Gusti ca profesor, ca director al Institutului Social Român, ca ministru între 1932-1933 al Ministerului Instrucțiunii publice și al Cultelor¹¹ și, nu în ultimul rând, ca personalitate umană care exercita influență, inclusiv asupra Regelui Carol al II-lea. De altfel, Fundațiile însele erau oarecum rodul eforturilor lui Gusti: „în 1920, profesorul Gusti propusese înființarea unei «Case a culturii poporului» menită să dea o organizare sistematică a tuturor acestor acțiuni. Pusă sub egida prințului moștenitor și având pe profesorul Gusti ca director, această formație nu a avut durată. În locul ei, în 1922, luase ființă Fundația culturală Principele Carol, sub direcția lui Gh. D. Mugur, om de reală bună-credință, entuziast de tip «haretist»”¹².

Pe de altă parte, satul însuși se afla deja într-o stare confuză, creată atât de disoluția structurilor tradiționale care-i reglau viața economică, socială și spirituală, cât și de procesul de modernizare și capitalizare care își făcea simțită prezența din ce în ce mai acut. Iată cum îl aflau în vara anului 1938 cercetătorii echipelor regale studentești: „ceea ce îi stăpânește în orice acțiune a lor este *resemnarea*. [...] Noua stare de lucruri i-a dezorientat și mai mult; și amintirea vremurilor pe care le-au trăit îi împiedică de a lua inițiative noi. Traiul prea greu i-a făcut închiși, îndreptați spre nevoile personale și destrămand prin aceasta, legăturile cu viața de obște. Rabdă nevoile, intemperiiile vremii, lipsa de hrană suficientă și sunt prea sceptici ca să-și mai închipue că ar putea veni și pentru ei vremuri mai bune. Sunt foarte neîncredători în tot ce se încearcă să se facă pentru ei și pentru ridicarea satului lor. *Nu au încredere în conducătorii lor*, care nu încearcă o ridicare a moralului satului pentru ca mai apoi pe baza ei să se pornească la o ridicare economică și tot așa *în cei ce vin să lucreze în satul lor*. Nu văd altă posibilitate de trai în afară de cultivarea unei bucați de pământ și un an care le aduce recoltă slabă cum a fost anul acesta, îi influențează într-atât încât nici sărbătorile nu și le mai petrec ca altădată. Numărul horelor din vara aceasta a fost mai mic și chiar atunci când se făceau, în afară de tineri, aproape nici unul dintre bărbații în vârstă nu venea să le privească ca altădată. În zilele de lucru și la sărbători se cânta prea puțin. Am spune că munca n-o întovărășesc mai niciodată de cântec. *Merg tăcuți, îngândurați, resemnați la lucru*. Dar când se găesc la «deal», cei mai tineri dintre ei își mai aduc aminte să cânte și atunci vezi că au uitat ce cântau bătrânii”¹³.

Departate de a fi una idilică, situația satului contemporan nu era nici măcar una încurajatoare pentru tinerii cercetători, deși – timpul va demonstra prin publicațiile ulterioare – în același sat trăiau oameni în stare de magnifice formulări sintetice ale viziunii lor despre lume, capabile să impresioneze până și pe discipolii unor nume

¹¹ Cf. volumul *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor 1932-1933*, București, 1934.

¹² Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 281.

¹³ Yolanda Nicoară, *Bârsești, un sat răzășesc din Nordul Vrancei* în Anton Golopenția, D. C. Georgescu, *60 sate românești cercetate de echipele studentești în vara 1938*, ed. I, București, Institutul de Științe Sociale al României, vol. IV, 1942, p. 164-165.

precum Martin Heidegger, ori Marcel Mauss¹⁴. Criza care domina satul românesc interbelic avea cauze multiple. Una dintre ele era reprezentată de procesul de „modernizare” a vieții economice și sociale, materializat începând cu secolul al XIX-lea în înlocuirea relațiilor tradiționale (sociale, juridice, economice) cu cele specifice societății capitaliste. Procesul de *urbanizare* – în forma pătrunderii influențelor orășenești (vestimentare, culturale, sociale) și a maselor de țărani, din ce în ce mai consistente, ce emigraseră către oraș – contribuia de asemenea la accentuarea degradingoladei ce caracteriza satul românesc. Peste toate acestea se suprapunea și procesul de internaționalizare (astăzi o numim globalizare) a vieții naționale în toate domeniile ei majore.

În contextul astfel creat, Institutul Social Român ia în discuție chestiunea integrării în scena internațională¹⁵ și, în relație strânsă cu procesul integrării, problema păstrării și cultivării identității naționale. Soluția găsită consta, în principal, în cercetarea satului românesc, ca prim izvor de tradiție românească, urmată de cercetarea orașelor patriei, ca formă modernă a identității naționale, studii care împreună –însurate și elaborate – urmau să dea naștere la ceea ce D. Gusti numea „știința națiunii”: „Știința Națiunii va activa orice mișcare de prefacere în bine a țării, descoperind condițiile și puterea de viață și formând conștiința de sine a nației; conștiința că nu suntem o cultură și un stat cu forme de viață luate după cele din Apus, cu o viață socială, economică, culturală și politică de obârșie împrumutată, ci o *adevărată țară*, în care locuiește un *adevărat popor*, pe care nimeni nu are dreptul a le lăsa la o parte și a le desconsidera”¹⁶. Se impuneau, în consecință, o serie de măsuri care să ofere națiunii române conștiința de sine și care să-i ghideze viitoarele evoluții politice, culturale, economice și sociale. Măsurile luate, parte dintre ele realizate, parte rămase în stadiul de proiect, pot fi catalogate în două mari categorii: directe și indirecte, după felul în care își manifestă influența asupra satului românesc.

În categoria măsurilor directe pot fi considerate *campaniile monografice*, continuate de acțiunile *echipelor studențești regale* și culminând în instituirea, în 1938, a *serviciului social*¹⁷ obligatoriu pentru toți absolvenții învățământului superior. Campaniile monografice aveau dublul rol de informare: pe de o parte, a satului cu care intrau în contact (în forma șezătorilor, conferințelor publice, bibliotecilor satești, muzeelor și a amintitelor „școli țărănești”¹⁸), pe de altă parte, a statului despre situația reală a poporului pe care îl governa. Mai mult, informarea era împletită cu formarea, atât a tinerilor intelectuali care, astfel, luau contact direct și personal cu lumea satului, cât și a țăranilor, care puteau să cunoască nemijlocit pe „domnii de la oraș” și să aibă acces la

¹⁴ Cf. majoritatea citatelor din informatorii-țărani date de Ernest Bernea în *Cadre ale gândirii populare românești. Contribuții la reprezentarea spațiului, timpului și cauzalității*, București, Editura Cartea Românească, 1985 (ed. a II-a, București, Editura Humanitas, 1997).

¹⁵ „În 1929 au fost organizate 154 de «comunicări cu discuții», pe tema «Probleme românești în cadrul vieții internaționale», ținute în cele 12 secții ale Institutului (Social Român, n.n. A. C.)”, Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 174.

¹⁶ D. Gusti, *op. cit.*, p. 69.

¹⁷ Ca „instrument de pedagogie socială”, cf. Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 392-393

¹⁸ „La noi se concepe cu greu un astfel de obicei și va trece încă vreme până îl vom putea înrădăcina și răspândi. În starea în care ne găsim ar fi să avem o ambiție naivă și exagerată dacă am vrea să aducem țăranii la seminarii. De aceea m-am gândit că ar fi bine să se aducă seminariile la țară”, D. Gusti, *op. cit.*, p. 54.

informații, tehnici și tehnologii noi care să-i ajute în viața lor de zi cu zi. Scopul final al măsurilor directe nu urmărea nici numai satul, și nici numai statul, ci îmbinarea celor două într-un proces de conștientizare prin sine a identității proprii care să determine în rândul națiunii române o atitudine activă și responsabilă în fața provocărilor lumii moderne. „Cultura” de care vorbea Mircea Eliade, nu era pentru Gusti doar un proces de răspândire a învățămintelor cărturărești și de afirmare a elitelor intelectuale, ci un „proces de ridicare a nivelului de trai material și social, nu numai spiritual, al marilor mase. [...] proces social complex de dezvoltare multilaterală a vieții sociale, prin *efortul deliberat al înșși oamenilor care trăiau această viață, cu dorința de a o îmbunătăți*”¹⁹.

Dovadă că efortul a avut măcar, parțial, succes stă exemplul lui Teofil Frâncu, primarul de la Fundu-Moldovei, care nu numai că a sprijinit demersurile monografistilor în propria-i comună și le-a continuat ulterior, dar – din proprie inițiativă – participă activ și la campania de la Drăguș din 1929²⁰. Ecourile acestei implicări sunt vizibile și astăzi, la mai bine de optzeci de ani de la evenimentele pomenite²¹.

Măsurile indirecte s-au concretizat în diversele inițiative instituționale: Fundațiile Culturale Regale, Enciclopedia României, Muzeul Social, și legislative: „anteproiectul legii învățământului primar, anteproiectul învățământului tehnic profesional, Legea organizării culturii (luată în considerare de Senat pe când celelalte două erau menite a fi depuse la deschiderea Parlamentului, după ce fuseseră puse în discuție publică), precum și *Noua programă analitică a școlii primare și a școlii secundare*”²², pe care D. Gusti și discipolii săi le-au avut, în sensul elaborării *științei națiunii* ca bază a viitoarelor reforme culturale, morale și politice care să definească cu acuratețe identitatea națională. De fapt, *cunoașterea culturală* cuprinsă în știința națiunii (prin intermediul proiectatelor monografii sociologice ale tuturor satelor și orașelor țării) avea menirea de a oferi o bază reală pentru configurarea unui *ideal moral* care să fie urmărit în definirea identității naționale (*etica națiunii*²³), proces care urma să fie adecvat atât idealului urmărit (definit de etica națiunii), cât și tradițiilor și realităților deja existente (proces ce ar fi constituit *politica națiunii*²⁴). Reformele preconizate, ce intenționau să transforme statul politic într-unul cultural, porneau de la această bază teoretică, și urmăreau să dea procesului de modernizare a României, în context internațional, un caracter firesc, urmăritor tradițiilor autohtone: „Națiunile nu pot râvni însă decât la cultura lor proprie. Așezarea lor geografică particulară, un anume aluat uman, imprimă la tot ce dau și la tot ce ajung o pecete specifică. *Programul lor social*

¹⁹ Cf. Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 284.

²⁰ *Idem*, pp. 142, 275 ș. u..

²¹ Pentru informații în acest sens cf. site-ul oficial al comunei Fundu-Moldovei: http://www.fundumoldovei.ro/cultura/dimitrie_gusti.htm.

²² D. Gusti, *op. cit.*, pp. 56-57.

²³ „Până acum singurul izvor temeinic pentru *etica națiunii* a fost istoria națională. Se cere însă o cunoaștere mai amănunțită pe care n-o poate da decât știința realității naționale, știința națiunii. Pe temeiul acesteia se va putea stabili în sfârșit adevăratul *ideal național*, care să nu însemneze o înstrăinare, o îndepărtare de la linia istorică a neamului, ci o dezvoltare maximă spre desăvârșire, a tuturor putințelor lui firești”, D. Gusti, *Știința Națiunii* în ****Enciclopedia României*, ed. și vol. cit., p. 30b.

²⁴ „S-a crezut multă vreme în puterea nelimitată a legilor și a reformelor politice. S-a crezut că e de ajuns să se voteze o constituție, ca o țară să devină stat constituțional și să aibă moravuri constituționale. Experiența aceasta s-a dovedit dezastruoasă. [...] În acest sens *nici dreptul, nici politica nu sunt marfă de import, ci expresii ale realității naționale*”, *Idem*, p. 25a.

nu poate consta astfel în reproducerea a ceea ce au realizat alte națiuni, ci în găsirea modalității de expresie a virtualităților proprii (s.a.)”²⁵.

Dintre proiectele elaborate de Școala Sociologică a lui D. Gusti, realizate au fost doar Fundațiile Culturale Regale, a căror activitate s-a diminuat din 1939, când profesorul a fost înlăturat de la conducerea lor, Muzeul Satului ca parte integrată Muzeului Social (în cadrul căruia se preconiza și funcționarea unui muzeu dedicat viitorului, „satului nou” românesc), corpusul de texte monografice, precum și participarea la o serie de Expoziții Internaționale. Inițiativele legislative nu s-au bucurat de suportul clasei politice iar sprijinul Casei Regale (în speță a Fundației Culturale Pricipele, ulterior Regele Carol), atâta cât a fost, a încetat odată cu precipitarea evenimentelor istorice din anii 1939-1940 și odată cu începerea dictaturii regale. Războiul ce a urmat, instaurarea regimului comunist, dar și diversele curente reformatoare post-decembriste, nu au continuat linia promovată de Școala lui D. Gusti. În contextul actual, statul român – încă unul eminentamente *politic* – refuză cu obstinație sursele identității naționale românești (așa cum le identificase, descrisese și conceptualizase Școala Sociologică de la București), căutând, fără un program anume, „modele”, pe un mal și celălalt al Atlanticului, pe care apoi să le impună realității românești tot așa cum, odinioară, țăranii își stăpâneau pământul: de-a valma.

Identity of the Traditional Village in the Context of the State Social Policies Between the Two World Wars

For the newly created Romanian unitary state (1918), the period between the two World Wars was full of major social, economic and cultural changes. The intense modernizing process entailed a quick change of the traditional mentalities. It was under this pressure that a chain of “sociological monographic campaigns” were undertaken by the Romanian Social Institute led by Dimitrie Gusti. The initiative enjoyed the support of the state through the contributions of the Royal Cultural Foundations, and it was destined not only to discover and preserve relics of the traditional Romanian village and to identify the dissolution stage of the traditional structures, but also to check the pace of the modernizing process, so that it might be perceived as a natural becoming of the different domains of the village life (including customs, the traditional joint property system, and even sanitary habits).

²⁵ Anton Golopenția, *Date statistice asupra situației de fapt [a învățământului din România]* (1934) în *Opere complete*, vol. II *Statistică, demografie și geopolitică*, editat, alcătuit și adnotat de prof. dr. Sanda Golopenția, introducere și evocare de Acad. prof. Vladimir Trebici, București, Editurile Enciclopedică și Univers Enciclopedic, 2002, p. 264.